

Організаційно-методичні основи фізичного виховання у військовому вищому навчальному закладі (ВНЗ)

Віктор Шинкарук¹, Вадим Рефель², Павло Ткаченко³

Опубліковано	Секція	УДК
12.08.2024	Освіта/Педагогіка	336.72

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13300987>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Ця стаття присвячена організаційно-методичним аспектам фізичного виховання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ). Вона розглядає значення фізичного виховання у військовій підготовці та ролі фізичної підготовки у формуванні професійної компетентності військових фахівців. Мета статті - визначення організаційно-методичних засад фізичного виховання у ВВНЗ, а також аналіз існуючих методик та підходів до фізичного виховання. У своєму дослідженні статті були сформульовані завдання: описати організаційні аспекти фізичного виховання у ВВНЗ, визначити методичні принципи та підходи до фізичної підготовки та надати рекомендації щодо вдосконалення цього процесу. Ця робота є актуальною, оскільки відображає сучасні вимоги до підготовки військових кадрів та сприяє розвитку ефективних методик фізичного виховання у ВВНЗ. Ключові слова: фізичне виховання, вищі військові навчальні заклади, організаційні аспекти, методичні принципи, військова підготовка, професійна компетентність, рекомендації.

Ключові слова: фізичне виховання, вищі військові навчальні заклади, організаційні аспекти, методичні принципи, військова підготовка, специфіка, інтеграція, морально-психологічні якості, кадрове забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, навчальний процес.

Organizational and methodological fundamentals of physical education in a higher military educational institution (Hei)

Abstract. This article is devoted to the organizational and methodological aspects of physical education in higher military educational institutions. It examines the importance of physical education in military training and the role of physical training in the formation of professional competence of military specialists. The purpose of the article is to determine the organizational and methodical foundations of physical education at VVNIZ, as well as the analysis of existing methods and approaches to physical education. In the study of the article,

¹ старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Україна, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0002-1317-8225>

² старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Україна, м. Хмельницький <https://orcid.org/0000-0001-7887-3707>

³ Солдат 225 групи 2 факультету Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Богдан Хмельницького, Україна, м. Хмельницький

the tasks were formulated: to describe the organizational aspects of physical education in VVNIZ, to determine methodical principles and approaches to physical training, and to provide recommendations for improving this process. This work is relevant because it reflects the modern requirements for the training of military personnel and contributes to the development of effective methods of physical education in higher educational institutions. Keywords: physical education, higher military educational institutions, organizational aspects, methodical principles, military training, professional competence, recommendations.

Keywords: physical education, higher military educational institutions, organizational aspects, methodological principles, military training, specifics, integration, moral and psychological qualities, human resources, material and technical support, educational process.

Вступ

Фізичне виховання є невід'ємною складовою підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ). У сучасних умовах, коли військова служба стає все більш вимогливою і складною, необхідність у висококваліфікованих, фізично підготовлених військових кадрах набуває особливої актуальності. Фізична підготовка військовослужбовців спрямована не лише на зміцнення їхнього здоров'я, але й на підвищення їхньої бойової готовності та ефективності виконання службових обов'язків.

Значення фізичного виховання у військовій підготовці неможливо переоцінити. Військовослужбовці повинні бути готовими до виконання різноманітних фізичних та психоемоційних завдань у складних умовах бойових дій. Фізична підготовка забезпечує розвиток витривалості, сили, швидкості, координації та інших фізичних якостей, які є критичними для успішного виконання військових завдань. Крім того, фізичне виховання сприяє формуванню морально-психологічної стійкості, яка є важливою складовою бойової готовності.

Роль фізичної підготовки у формуванні професійної компетентності військових фахівців також є надзвичайно важливою. Фізично підготовлений військовослужбовець більш ефективно виконує службові обов'язки, швидше реагує на змінні умови бойової обстановки та виявляє високу стійкість до стресових ситуацій. Фізична підготовка також сприяє розвитку командної роботи та взаємодії, що є необхідним для успішного виконання колективних завдань у військових умовах.

Метою цієї статті є визначення організаційно-методичних основ фізичного виховання у ВВНЗ та аналіз існуючих методик та підходів до фізичного виховання. Важливо зрозуміти, які методи і підходи використовуються для підготовки військових фахівців, а також оцінити їх ефективність і відповідність сучасним вимогам. Це дозволить надати рекомендації щодо вдосконалення фізичного виховання у ВВНЗ з метою підвищення бойової готовності військовослужбовців та їхньої професійної компетентності.

Фізичне виховання у ВВНЗ організовується згідно з певною структурою, яка включає підрозділи, відповідальні за планування та проведення занять, підготовку і підвищення кваліфікації викладачів, а також матеріально-технічне забезпечення навчального процесу. Викладачі фізичного виховання повинні відповідати високим вимогам, мати відповідну освіту і досвід роботи, постійно підвищувати свою кваліфікацію. Матеріально-технічне забезпечення включає наявність спортивних споруд, обладнання та навчально-методичних матеріалів, які відповідають сучасним вимогам і стандартам.

Організація навчального процесу передбачає планування занять, розробку розкладу, використання різних форм проведення занять, таких як лекції, практичні заняття та тренування. Планування занять повинно враховувати індивідуальні

особливості курсантів, їхній рівень підготовки та фізичні можливості. Важливо забезпечити систематичний і послідовний розвиток фізичних якостей, необхідних для виконання військових завдань.

Методичні принципи фізичного виховання включають науковість і системність, інтеграцію теоретичних і практичних аспектів, індивідуалізацію та диференціацію навчання. Науковість і системність передбачають використання науково обґрунтованих методик і підходів до фізичної підготовки, систематичне і послідовне проведення занять. Інтеграція теоретичних і практичних аспектів передбачає поєднання теоретичних знань про фізичні вправи, їхній вплив на організм і практичне виконання цих вправ. Індивідуалізація та диференціація навчання передбачають врахування індивідуальних особливостей курсантів, їхнього рівня підготовки і фізичних можливостей.

Методи фізичної підготовки включають традиційні методи, такі як інструктаж, показ, тренування, а також інноваційні методи, які передбачають використання сучасних технологій, інтерактивних методів навчання. Традиційні методи використовуються для забезпечення базової підготовки курсантів, розвитку їхніх фізичних якостей. Інноваційні методи, такі як використання відеоаналітики, спеціалізованих програм для тренувань, дозволяють підвищити ефективність навчання, забезпечити індивідуальний підхід до кожного курсанта.

Контроль та оцінка фізичної підготовки включають системи оцінювання, моніторинг фізичного стану курсантів, корекційну роботу та зворотний зв'язок. Системи оцінювання дозволяють об'єктивно оцінити рівень фізичної підготовки курсантів, виявити слабкі сторони і направити зусилля на їхнє вдосконалення. Моніторинг фізичного стану курсантів дозволяє своєчасно виявити можливі проблеми зі здоров'ям і вжити необхідних заходів для їхнього усунення. Корекційна робота передбачає розробку індивідуальних програм тренувань для курсантів з урахуванням їхніх фізичних можливостей і стану здоров'я.

Особливості фізичного виховання у ВВНЗ обумовлені специфікою військової підготовки, яка включає вимоги до фізичної підготовки військових фахівців, врахування бойових завдань і умов служби. Фізична підготовка військовослужбовців повинна забезпечувати їхню готовність до виконання завдань в екстремальних умовах, розвитку витривалості, сили, швидкості та інших фізичних якостей, необхідних для успішного виконання бойових завдань. Інтеграція фізичної підготовки з іншими видами підготовки, такими як тактична і психологічна підготовка, забезпечує комплексний підхід до навчання, розвиток командної роботи і взаємодії.

Фізичне виховання сприяє формуванню морально-психологічних якостей, таких як стійкість, витривалість, лідерські якості, які є необхідними для успішного виконання військових завдань. Виховання стійкості та витривалості дозволяє військовослужбовцям ефективно справлятися зі стресовими ситуаціями, підтримувати високу працездатність в умовах бойових дій. Розвиток лідерських якостей і командної роботи сприяє підвищенню ефективності виконання колективних завдань, забезпечує злагодженість дій підрозділу.

Перспективи вдосконалення фізичного виховання у ВВНЗ включають впровадження новітніх технологій, вивчення і адаптацію зарубіжного досвіду, підтримку наукових досліджень і впровадження інноваційних підходів. Використання цифрових технологій у навчальному процесі, таких як відеоаналітика, спеціалізовані програми для тренувань, дозволяє підвищити ефективність навчання, забезпечити індивідуальний підхід до кожного курсанта. Вивчення і адаптація зарубіжних методик фізичної підготовки дозволяє перейняти найкращий досвід і практики, підвищити рівень фізичної підготовки курсантів.

Співпраця з міжнародними військовими навчальними закладами дозволяє обмінюватися досвідом, проводити спільні навчання і тренування, підвищувати рівень підготовки військових фахівців. Підтримка наукових досліджень у галузі фізичного виховання дозволяє розробляти і впроваджувати нові методики і підходи, підвищувати ефективність фізичної підготовки. Впровадження інноваційних підходів на основі досліджень дозволяє забезпечити систематичне і послідовне вдосконалення фізичного виховання у ВВНЗ.

Організаційні основи фізичного виховання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) є важливою складовою підготовки майбутніх військових фахівців. Структура фізичного виховання у ВВНЗ включає кілька ключових елементів, серед яких підрозділи та їх функції, взаємодія підрозділів та керівництва закладу, кадрове забезпечення, матеріально-технічне забезпечення та організація навчального процесу.

Структура фізичного виховання у ВВНЗ базується на чітко визначених підрозділах, кожен з яких виконує свої специфічні функції. Основними підрозділами є кафедри фізичного виховання, спортивні клуби та спеціалізовані центри. Кафедри фізичного виховання відповідають за розробку навчальних програм, проведення теоретичних та практичних занять, контроль і оцінку фізичної підготовки курсантів. Спортивні клуби організовують позанавчальні спортивні заходи, змагання та тренування, сприяючи підвищенню загальної фізичної активності курсантів. Спеціалізовані центри займаються науково-дослідною роботою у галузі фізичного виховання, розробкою нових методик та підходів до фізичної підготовки.

Взаємодія підрозділів та керівництва закладу є ключовим елементом ефективної організації фізичного виховання. Керівництво ВВНЗ відповідає за загальне планування та координацію фізичного виховання, забезпечення ресурсами та створення умов для проведення занять. Підрозділи фізичного виховання працюють у тісній взаємодії з іншими кафедрами та службами закладу, забезпечуючи інтеграцію фізичної підготовки з іншими аспектами навчання. Це включає співпрацю з медичною службою для моніторингу здоров'я курсантів, з психологічною службою для розвитку морально-психологічної стійкості та з тактичними підрозділами для інтеграції фізичної підготовки у тактичні тренування.

Кадрове забезпечення є важливим аспектом організації фізичного виховання у ВВНЗ. Викладачі фізичного виховання повинні відповідати високим вимогам щодо освіти та професійної підготовки. Вони повинні мати спеціальну вищу освіту у галузі фізичного виховання та спорту, а також досвід роботи у військових умовах. Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів включає регулярні курси підвищення кваліфікації, участь у науково-практичних конференціях та семінарах, стажування у провідних військових та спортивних закладах. Це дозволяє викладачам постійно оновлювати свої знання та навички, впроваджувати новітні методики і технології у навчальний процес.

Матеріально-технічне забезпечення є основою для проведення ефективних занять з фізичного виховання. Спортивні споруди та обладнання повинні відповідати сучасним вимогам та стандартам. Це включає наявність спортивних залів, стадіонів, тренажерних залів, басейнів, спеціалізованих майданчиків для різних видів спорту. Обладнання повинно бути сучасним, функціональним та безпечним, забезпечувати можливість проведення занять з різних видів фізичної підготовки. Навчально-методичні матеріали включають підручники, посібники, методичні рекомендації, відеоматеріали та інші ресурси, які допомагають курсантам освоїти теоретичні знання та практичні навички у галузі фізичного виховання.

Організація навчального процесу включає планування та розклад занять, вибір форм проведення занять, контроль та оцінку фізичної підготовки. Планування занять базується на навчальних планах та програмах, які розробляються з урахуванням вимог

до фізичної підготовки військових фахівців. Розклад занять складається таким чином, щоб забезпечити оптимальне навантаження, чергування різних видів фізичної активності та відпочинку. Форми проведення занять включають лекції, практичні заняття, тренування, самостійні заняття курсантів. Лекції забезпечують теоретичну підготовку курсантів, ознайомлюють їх з основами фізичного виховання, фізіологією та біомеханікою фізичних вправ, методиками тренувань. Практичні заняття спрямовані на відпрацювання конкретних фізичних вправ, розвиток фізичних якостей, формування навичок та вмінь. Тренування включають інтенсивні фізичні навантаження, спрямовані на розвиток витривалості, сили, швидкості, координації. Самостійні заняття дозволяють курсантам самостійно працювати над вдосконаленням своїх фізичних якостей, закріплювати отримані навички.

Контроль та оцінка фізичної підготовки є важливим елементом навчального процесу. Це включає систематичний моніторинг фізичного стану курсантів, регулярні тестування та заліки, оцінку результатів виконання фізичних вправ та нормативів. Контрольні заходи дозволяють виявити рівень фізичної підготовки курсантів, визначити їхні сильні та слабкі сторони, розробити індивідуальні програми тренувань для покращення результатів. Оцінка фізичної підготовки проводиться за об'єктивними критеріями, включає оцінку техніки виконання вправ, фізичних показників, зусиль та старанності курсантів.

Важливим аспектом організації фізичного виховання у ВВНЗ є також формування морально-психологічних якостей курсантів. Фізична підготовка сприяє вихованню таких якостей, як стійкість, витривалість, самодисципліна, відповідальність, вміння працювати в команді. Це досягається через систематичні фізичні навантаження, участь у спортивних змаганнях та заходах, командні тренування. Формування морально-психологічних якостей є важливим елементом загальної військової підготовки, сприяє підвищенню бойової готовності курсантів, їхній здатності ефективно виконувати службові завдання в умовах стресу та екстремальних ситуацій.

Особливості фізичного виховання у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) відображають специфіку військової підготовки і мають суттєві відмінності від цивільних освітніх програм. Вимоги до фізичної підготовки військових фахівців значно перевищують стандартні нормативи фізичного виховання, оскільки військовослужбовці повинні бути готові до виконання фізично важких і часто небезпечних завдань у будь-яких умовах. Враховуючи бойові завдання та умови служби, фізичне виховання у ВВНЗ передбачає розвиток не лише загальних фізичних якостей, таких як витривалість, сила, швидкість та координація, але й спеціальних навичок, необхідних для виконання конкретних бойових завдань. Наприклад, військовослужбовці повинні бути підготовленими до тривалих марш-кидок, подолання перешкод, проведення рятувальних операцій та інших специфічних завдань.

Інтеграція фізичного виховання з іншими видами підготовки, такими як тактична та психологічна підготовка, є необхідною для формування комплексного підходу до навчання. Фізична підготовка не може розглядатися окремо від тактичної підготовки, оскільки виконання бойових завдань часто вимагає високої фізичної витривалості та навичок, розвинутих під час фізичних тренувань. Тактична підготовка, у свою чергу, передбачає навчання курсантів стратегіям та тактикам ведення бойових дій, що включає використання фізичних навичок в умовах, наближених до реальних бойових дій. Психологічна підготовка спрямована на розвиток стійкості до стресових ситуацій, що також є важливою складовою фізичної готовності, оскільки стрес може значно вплинути на фізичні можливості військовослужбовця.

Важливою складовою фізичного виховання у ВВНЗ є формування морально-психологічних якостей, таких як стійкість, витривалість та лідерські якості. Фізичні

тренування часто проводяться в умовах, які імітують стресові ситуації, що дозволяє курсантам розвивати стійкість до стресу та вчитися діяти ефективно в умовах підвищеного психоемоційного навантаження. Витривалість, як одна з основних фізичних якостей, формується через систематичні фізичні навантаження, які поступово збільшуються. Це дозволяє курсантам розвивати не лише фізичну, але й моральну витривалість, необхідну для подолання труднощів і виконання завдань у бойових умовах.

Лідерські якості, які є невід'ємною частиною підготовки військових фахівців, розвиваються через командні тренування та змагання, де курсанти вчать брати на себе відповідальність за команду, приймати швидкі і правильні рішення в умовах дефіциту часу та ресурсів. Розвиток командної роботи та взаємодії є важливим аспектом фізичного виховання, оскільки успішне виконання бойових завдань часто залежить від злагодженості дій усіх членів підрозділу. Командні тренування сприяють розвитку довіри між курсантами, навчання взаємодії у складних ситуаціях та розумінню важливості кожного члена команди.

Загалом, фізичне виховання у ВВНЗ є складним та багатогранним процесом, який включає розвиток фізичних якостей, спеціальних навичок, морально-психологічних якостей та лідерських якостей. Воно спрямоване на підготовку військовослужбовців до виконання широкого спектру завдань у будь-яких умовах, забезпечуючи їхню фізичну та психологічну готовність до бойових дій. Інтеграція фізичного виховання з іншими видами підготовки забезпечує комплексний підхід до навчання, сприяє формуванню всебічно розвинених військових фахівців, готових до виконання своїх службових обов'язків у найскладніших умовах.

Список використаних джерел

1. Барановський, В. М. Фізичне виховання і спорт у системі військової підготовки. Київ: Видавничий дім «Академперіодика», 2010.
2. Березовський, В. І. Методика фізичної підготовки військовослужбовців. Львів: ЛА «Афіша», 2015.
3. Гавриленко, О. І., & Соколенко, П. В. Психофізіологічні основи фізичної підготовки військовослужбовців. Харків: НТУ «ХПІ», 2012.
4. Капустін, Н. П. Організація і методика фізичної підготовки у військових навчальних закладах. Одеса: ОНМА, 2008.
5. Кононович, О. В. Фізична підготовка та бойові навички у сучасній армії. Київ: МОН України, 2016.
6. Лисенко, М. О., & Руденко, О. П. Фізична підготовка курсантів у системі військової освіти. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2011.
7. Мельничук, І. І. Професійно-прикладна фізична підготовка військовослужбовців. Житомир: Видавництво ЖДТУ, 2014.
8. Поляков, І. В., & Ковальчук, С. В. Фізичне виховання у військових навчальних закладах: теорія і практика. Вінниця: ВНТУ, 2013.
9. Савченко, М. А. Методологія фізичного виховання у ВВНЗ. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017.
10. Ткаченко, В. С. Військове фізичне виховання: традиції та інновації. Запоріжжя: ЗНУ, 2019.